

פרידו "הוראות"

בתקופת חייו של פרידריך ה-II "הגדול" מלך פרוסיה (1712—1786), היתה ממלכתו מעורבת בארבע מלחמות, אשר במהלכן הביסו גייסותיו צבאות רבים, ומכאן יצא שמם לתהילה. דמותו של פרידריך "הגדול" מזוהה עם פרוסיה בימי גדולתה, וכאחד מה"עריצים הנאורים" אשר שילבו משטר טוטליטרי עם השכלה רחבה, איחד באישיותו חינוך רחב-אופקים, על בסיס התרבות הצרפתית, עם מסורת וחינוך צבאיים-פרוסיים נוקשים.

לא ייפלא, אפוא, שאדם כמותו תרם גם בכתיבה תורתית בתחום שהעסיקו רוב ימיו — אמנות המלחמה. אחד הידועים מבין כתבים אלה הוא הספר "הוראות למצביאים" * העוסק בעקרונות כלליים של המלחמה, במשמעת הצבאית, בטקטיקה, ובתכנון אופר-טיביות למקרה בו תפרוץ מלחמה בין פרוסיה לבין יריבותיה, ובמיוחד בינה לבין אוסטריה.

ערכו של הספר חורג מהתחום המצומצם של הזמן והנסיבות בהם נכתב. כל המעיין בו ייוכח לדעת שלהוציא פרטים טכניים אחדים שאבד עליהם כלל, לא נס ליחס של דברי פרידריך גם בימינו. מתוך ספר זה לקוח הקטע שלפנינו.

על הסגולות הדרושות לגנרלים

גנרל מושלם נמשל ל"מדינה האפלטונית" או ל"מרכז הכובד" של הפילוסופים, אף ל"אבן החכמים" של האלכימאים. מן המפורסמות הוא, כי אי-השלמות היא יסוד-מוסד לקיום האנושות. אולם כל תמנע אותנו הרגשת אי-השלמות הזאת מלהציג מודל מושלם, בכדי לעודד בעלי מעוף ותכונות של כבוד וחיקוי חיובי, לפחות להתקרב אל הגשמת המודלים הללו, אם אינם מסוגלים להגשימם במלואם. דוגמאות של אנשי-מופת גדולים ובולטים מקדמות ומעצבות את האדם, ואם גיבורים כמו הנסיך אויגן, טורן או יוליוס קיסר מעוררים את הערצתנו, כמה נשכיל לעשות, אם נציג ביחד וכמו בתמונה אחת, את מכלול התכונות המצוינות של האיש הללו? כמה תכונות, מנוגדות כשלעצמן, דרושות כדי לעצב גנרל?

קודם-כל עליו להיות אדם ישר ואזרח נאמן לממלכתו, כי הרי בלי סגולות אלו כל הכשרונות הגאוניים וכל חוכמות-המלחמה עלולים להזיק יותר מאשר להועיל. כן חשוב, שגנרל ידע להעמיד פנים, ובו בזמן יהיה גם בעל הופעה טבעית, נדיב-לב וגם קפדן, תמיד חשדן, אך שלו, חס בגישתו האנושית על חייליו, אולם לעתים אף מרבה לשפוך את דמם; גנרל מפעיל את שכלו מבלי להיות הססן, מצניע לכת ומעמיק בתפיסה; מבצע כל מעשה לפי סדר עדיפויות, ואינו מזלזל בפכים קטנים המרכיבים את השלם, אף אם הם נראים כפחותי-ערר.

אני ממליץ על תכונות אלו בגלל חשיבותן המיוחדת — ומהטעם כדלקמן: האמנות להסוות את המחשבות או להעמיד פנים היא צורך מוחלט לכל אדם המיועד למנהיגות. הרי הצבא כולו כאילו "קורא" בהבעת פניו מפקדו את מה שצפוי לו, הוא בוחן את הסיבות למצב רוחו הטוב או הרע של הגנרל, ועוקב אחר העוויות — במילה אחת — דבר אינו נעלם מעינו הבוחנת. אם הגנרל שרוי בהרהורים יגידו קציניו, כי המפקד יוזם עלילות גדולות; אם נפלו פניו והוא נראה עצוב, יגידו כי בוודאי השתבשו תכניותיו. מסתבר אפוא, כי בכוח דמיונם המסתמך על סברות-כרס, מפריזים בהערכת הגזירה ללא שיעור, ואמנם, שמועות מעין אלה פוגעות במורל ומתפשטות כבזק בין החיילים, וממחנותיהם עוברות אל קווי האויב. במצב כזה, חייב הגנרל להיות משול לשחקן-במה, ולהעמיד פנים התואמים את התפקיד שאותו חפץ לשחק; ואם לעתים אינו גובר על חולשתו ועל מצב נפשו, מוטב לו להתחלות או להמציא אמתלה אחרת, כדי להסיח את דעת הציבור מהמצב לאשורו. אם בשורה רעה תגיע לאוזניו, ייראה כאילו אין הדבר נוגע לו; אז יבליט בדיבוריו את המשאבים הרבים והגדולים העומדים לרשותו ובפומבי יבז לאויבו, שבסתר-לבו הוא מעריצו ומכבדו.

אם אחת מיחידותיו נכשלה במבצע כלשהו, חייב הגנרל לחקור את הסיבה, ואז תמיד יתגלה לו, שהתנהגות בלתי-נאותה או בורות מצד מפקד היחידה גרמו לכשלונה; אולם בפני החיילים יכריז, כי לא אומץ-לבם הלקוי של הלוחמים הביא עליהם אסון — אדרבא, הגנרל יחקור את מחדלי הקצין הנדון, כדי שישמשו לקח לאחרים. באופן

* הספר שנכתב בצרפתית ב-1748 והופץ בגירסה גרמנית ב-1753 תורגם לעברית על ידי א. ואלך. הספר עומד לצאת לאור בהוצאת "מערכות" במסגרת חידוש הסדרה של כתבי מופת צבאיים.

זה ינחה את קציניו, ובו בזמן יחזק את אמונת הלוחמים במו כוחם — ובעצמו יפיק תועלת משגיאותיו-הוא.

גישה של הבנה מחד-גיסא ושל קפדנות וקשיחות מאידך-גיסא היא המועילה. הגנראל חייב לשמור על פופולריותו ולשוחח עם חייליו פנים אל פנים, אם בשעת עוברו ליד אוהליהם ואם בהיותו אתם במסע, עליו לטעום מתבשילי מטבח-השדה, עליו לציין את הליקויים ולעשות למען תיקונם, עליו להשתדל למנוע מחייליו תלאות מיותרות. מאידך-גיסא חובתו לפעול בכל חומר-הדין נגד חיילים מרדנים, רוטנים ובו-זוים, ולהטיל עונשים כבדים על עריקים, כדי לקבוע דוגמא מרתיעה. בקיצור: אל כל דבר שבתחום השירות יש להתייחס בכובד-ראש ורצינות, ואילו מכל עניין החורג מתחום התפקיד, כדאי להתעלם תוך נדיבות-לב.

אשר לקצינים — את מעשיהם הנאים משבחים ואיתם נוהגים באדיבות, אולם היחס לנוהלי-שירות חייב להיות מדוקדק, ואין לחוס על כבודם של הקצינים המזלזלים בהם; ואמנם מטילים עליהם בכוח את מילוי חובותיהם. טוב יעשה הגנראל הממונה על פיקוד, אם ידון בניהול המלחמה עם עמיתיו הגנרלים, בעלי הידע המובהק, שתחת פיקודו. יציג לפנייהם ראשי-פרקים כלליים לדיון, יאזין להשגותיהם, ואם תוך החלפת-דעות חופשית משמיעים אלה רעיון או הצעה טובה, ייטיב המפקד להפיק תועלת מהם, אך יירתע מלחת ביטוי חיצוני להסכמתו; והיה אם יישם את העצות בהצלחה — אז יאמר בנוכחות כל צוות מפקדיו, למי מהקצינים הוא חייב תודה על המעשה המוצלח. בדרך זו הוא מחניף לאהבה העצמית של הזולת, ומקדם ביעילות את טובת הכלל; במקום שענוותנותו תעורר את קנאת עמיתיו, הוא קושרם אליו בקשרי ריעות. אנשי נורמנדיה נוהגים ליעץ לילדיהם, בשעה שהם שולחים אותם מהבית, ליישם כלל זה. היו חשדנים! ולשואלים: חשדנים כלפי מי? ישיבו: כלפי העולם כולו! כלל זה כוחו יפה גם במלחמה: לעולם חשדו בכוונות האויב, הואיל ורק שוטה בוטה בהן. יש מקרים שהרגשת ביטחון תרדים את ערנותכם, ואילו אני תובע מהגנרלים שלי, שלעולם יתנו את דעתם למזימות האויבים ויעקבו אחריהן בעין פקוחה מאד. הגנראל הוא מעין זקיף של צבא, הוא חייב לראות, לשמוע, לחכות מראש ולקדם כל רעה העלולה להתרחש.

ככל שהנכם שרויים במצב של עליונות מובהקת על יריבכם, כן עליכם להגביר את חשדנותכם כלפיו. הרי מתקבל על דעת כולם, כי אויב כזה שרוי במפח-נפש — ואז עלולה תרדמה עמוקה ליפול עליכם, עד כי תתעלמו ממזימותיו. לעתים עלול אויב זריז וממולח להרגיע אתכם בהצעות שלום מדומות, אך חלילה לכם להילכד במלכודת כזאת, אדרבא — הוסיפו לראות בכוונותיו תרמית גרידא. לעולם נתחו את הנסיבות של כל מצב באופן מפוכח, בררו ביניכם לבין עצמכם, אילו תחבולות הייתם מפעילים, אילו הייתם במקומו של היריב. ואם בדמיונכם תחזו את המזימות השונות, שהאויב עלול לזמום כלפיכם, הרי באותה המידה חישובו על אמצעים, איך לסכל אותן. בראש ובראשונה עליכם לתת את הדעת לתיקון כל המעוות במערכתכם או במחנותיכם, בבסיסיכם או ביחידותיכם; תיקונים אלה יש לבצע ללא דיחוי, כי הרי במלחמה קובעת כל שעה, ומעריכים את הערך הממשי של כל רגע. ככלות הכול, אל תגלו מורך לב, ועוז-רוחכם יהא תמיד צמוד לזהירות; הואיל ואין להוכיח בביטחה את התוצאה המשוערת של כל משימה, הסתפקו, אפוא, בהכנתה המדוקדקת — אך הסיום הטוב עניין של מזל הוא.

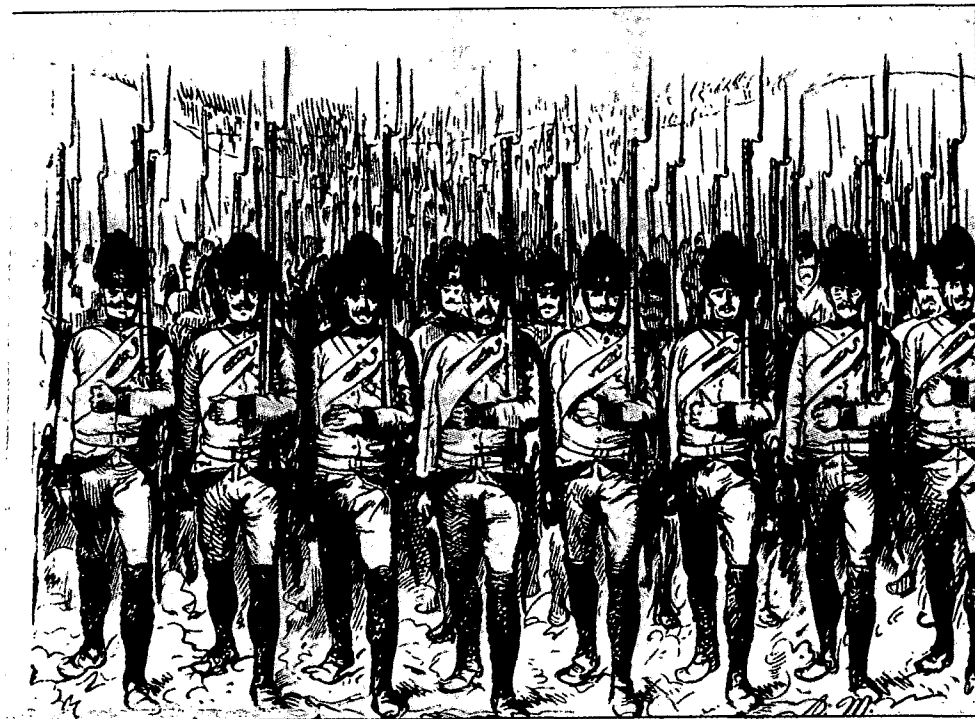
מכל האמור לעיל יוצא דבר אחד: שקלו מראש את התקלות הצפויות מצד האויב, כדי למונען — ועם זאת הפחידוהו במידה כזאת, עד שרצף מעשיכם ותגובותיו הבה-לות יאלצו אותו לנקוט טקטיקה דפנסיבית. אם כוונתכם לזכות בידידות חייליכם, אל תעייפום ואל תטרידום, אלא אם כן בעצמם יצדיקו את המעשה. היו כאביהם ולא כתליינם! צוו על החיילים לחפור תעלות בעת מצור, ואילו בעת הקרב פקדו עליהם לתקוף את האויב בנקודות התורפה שלו, כדי להכניעו חיש-מהר. וזאת לדעת: במידת המרץ שתוקפים את היריב, כן יקטן מספר האבידות; ככל שיתקצר משך הקרב, כן כאילו ינטל מן הזמן הסיכוי לקטול באנשיכם — והחייל, בראותו כיצד הנכם מנצחים אותו, ירבה לבטוח בכם ויגלה יתר-רצון לעמוד בפני הסכנות. עבודתו העיקרית של הגנראל מתנהלת במטהו; שם הוא מתכנן, הוגה את רעיו-נותיו, שוקל יתרונות לעומת חסרונות, בוחר במוצביו הראשיים, עורך חיזוי של כוונות

הגדול

לצביאים

האויב כדי לקדמן, ומחליט על דרכים, כיצד להטרידו ללא הפוגות. אולם אין די בכך! מעל הכל עליו להיות פעלתן, להוציא פקודות, לערוך חקירות ודרישות ולפקח על הביצועים בעצמו. לעתים יקבע אישית את מיקום הגייסות או משמרות-השדה, לעתים יקיף את המחנה ברכיבה, כדי להיודע בפרוטרוט לנתוני השטח. אם לפתע יותקף הגיס באופן בלתי-צפוי, הרי לא ייתקל בתופעות בלתי-חזויות, הואיל ומראש התרשם מהנתונים — ואז יוציא פקודות בהתאם, כאילו הוא מפקד אישית במקום ההיתקלות גופא; שום תקלה, שעליה לא הרהר למפרע, לא תתרחש אז, והנסיבות יצדיקו את נקיטת אמצעיו. ואמנם, הגנרל חייב בעצמו לברר כל פרט הכרוך במערך מוצביו, עליו לסייר שוב ושוב במיתחם, כי הרי לא פעם יצוץ רעיון מוצלח רק אחרי שיקול דברים חוזר. הו, אפוא, פעילים ללא-ליאות, השתחררו מעצלות הגוף והרוח, כדי להשתוות למצביאים הגדולים המשמשים מופת לדורות האחרונים.

אחד מחכמי העולם העתיק אמר, שהזכות להקרא "אדם" מגיעה למי שיוודע כיצד להחשות. ההדלפות נחשבות אמנם בחיי יום-יום למחדלים של-מה-בכך. אולם לגבי גנרל הן בעלת חשיבות מכרעת; ואכן אפילו אם ערך את התכניות הטובות ביותר שבעולם — והן תודלפנה — הרי אין ספק, כי האויב יידע עליהן, ואזי יאלץ הגנרל לבטלן עוד בטרם תראינה אור. אמצעי זהירות הכרחי ומקובל הוא, להעביר אל כל דרגי הפיקוד הוראות בצופן. אם תיתפש פקודה הכתובה בשיטה זאת לא ייחשפו כל פרטי התיכנון. במלחמה חייב אדם לעשות כל שביכולתו להסוות כוונותיו האמיתיות, והואיל ומשימות מסוימות נזקקות להכנות רבות ושונות, מיישמים אותן תוך כדי אי-אלו אמתלות, על מנת להטעות את החותרים לחשיפת תכליתן. במחשבה תחילה מוציאים לפעמים את ההוראות להיערכות במועד המאוחר ביותר. אולי רק ערב המערכה המתוכננת. זאת הדרך הבטוחה להסתרת הכוונות, בתנאי — כמובן — שאין מיישמים אותה תחבולה שוב ושוב, כי-אם מגוונים אותה באילתורים וחידושים. ידוע גם ידוע לכם, כי גנרל מוקף אלפי סקרנים, שעיסוקם בניחוש כוונותיו, חלקם אנשי צבאו-הוא, חלקם אנשי האויב, שאין להם תפקיד אחר, כי-אם לחטט ולרגל. גנרל חייב לשקול את החלטותיו בזהירות, עירנות ופיקחות, עליו להרהר במתינות — ואילו במעשים או בקרבות, ואף בנסיבות לא-צפויות, עליו לגלות פסקנות מהירה. האמינו-נא, כי מוטב לקבל החלטה גרועה ולבצעה מיד, מאשר לא להחליט כלל.

גנרל חייב להתרחק מאומץ-לב מיותר ואסור לו בתכלית להסתכן, פן יפול בשבי; לכן, שרי-צבא — לעולם אל תרכבו בראש הפרשים, ואל תהיו בין ראשוני המסתערים!